

Т.В. Череватий

*Головне квартирно-експлуатаційне управління Збройних Сил України, Київ*

## ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ (РОЗКВАРТИРУВАННЯ) ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ) У ПОЛЬОВИХ УМОВАХ

*У статті проведено аналіз існуючого підходу до розміщення (розквартирування) військ на основі дослідження нормативів, що дозволило визначити їх особливості у польових умовах сьогодення. Отримані результати можуть бути використані під час дослідження взаємозв'язку між успішністю реалізації процесу розміщення (розквартирування) військових частин (підрозділів) в польових умовах та розподілом виділених фінансових ресурсів.*

**Ключові слова:** розміщення, розквартирування, польові умови, табори, польові навчання, бойова підготовка.

### Вступ

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Одним із пріоритетних завдань Збройних Сил України (далі – ЗС України) на 2016–2020 роки визначено нарощування бойових спроможностей, насамперед, військових частин бойового складу ЗС України щодо виконання покладених на них завдань [1]. Для реалізації зазначеного завдання необхідна якісна та своєчасна підготовка ЗС України. Під час бойової підготовки військові формування (підрозділи) можуть розміщатися в польових умовах (польові навчання, виходи, збори, довготривалі марші, бойове злагодження). Крім того, розміщення військ (сил) в польових умовах можливе і в деяких інших випадках, таких як: виконання завдань під час оголошення надзвичайного стану, в зонах збройних конфліктів, під час ліквідації наслідків катастроф та стихійних лих, а також під час виконання інших завдань пов'язаних із знаходженням військ поза пунктами постійної дислокації (базування).

Взагалі під розквартируванням (розміщенням) військ у польових умовах слід розуміти розміщення з'єднань (частин, підрозділів), установ, військово-навчальних закладів у відведених (не обладнаних) для них місцях (таборах) із створенням необхідних умов для їх повсякденної діяльності та підтримання постійної бойової готовності [2]. Отже, якість та швидкість розквартирування військ в польових умовах позначається на бойовій готовності ЗС України.

**Актуальність даного питання** зумовлено потребою подальшого розвитку поглядів на розміщення військ в польових умовах з урахуванням досвіду участі військових частин (підрозділів) у бойових діях на сході держави.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** На сьогоднішній день значна увага приділяється вивченню питання підвищення бойової готовності військ та їх навченості [3–6]. Зокрема розглядаються

основи бойової підготовки в Україні та інших країнах світу [3–4]. Досліджуються питання оцінювання ефективності системи бойової підготовки загально-військових частин постійної готовності [5], а також оцінювання спроможності навчальної матеріально-технічної бази окремої механізованої бригади забезпечувати проведення необхідної кількості занять з підрозділами для досягнення потрібного рівня їх навченості [6]. Головним недоліком цих робіт, на наш погляд, є відсутність дослідження питання розміщення військ в польових умовах та вплив зазначеного питання на боєготовність військ. Зустрічаються окремі публікації, де розглянуто основні види та характеристики польових жител [7], а також висвітлено основи військової гігієни під час розміщення військ в польових умовах [8]. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що розгляд проблематики розквартирування з'єднань (частин) у польових умовах останнім часом взагалі не здійснюється.

Отже, **мета даної статті** полягає у визначенні особливостей розміщення військових частин (підрозділів) у польових умовах.

### Виклад основного матеріалу

Під загальним поняттям розквартирування військ, як виду квартирно-експлуатаційного забезпечення слід розуміти розміщення військ у визначених пунктах (районах), надання їм необхідних земельних ділянок, будівель і споруд для житла, бойової, технічної підготовки, зберігання бойової і спеціальної техніки, запасів матеріальних засобів, господарчих та інших потреб [9–10].

Розквартирування військ у мирний час здійснюється в постійних і тимчасових військових містечках, в окремих будівлях, що належать Міністерству оборони України, а також будівлях, переданих Міністерству оборони України постановами Уряду і органів місцевого самоврядування.

Під час бойової підготовки та виконання бойових завдань військові формування (підрозділи) можуть розміщатися в польових умовах. Таке розміщення військових частин (підрозділів), як правило, здійснюється у таборах. Правила розбивки таборів для розміщення військових частин (підрозділів) Збройних Сил України визначені Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України [8].

Базовий табір – спеціально відведена ділянка місцевості, де розташовані один або декілька підрозділів (військових частин), які розміщуються в наметових містечках (спорудах), крім цього на цій ділянці облаштовуються стоянки озброєння і військової техніки, склади, вогневі позиції артилерії та протиповітряної оборони [11]. Приклад такого табору наведено на рис. 1.



Рис. 1. Варіант базового табору (Ірак)

Головною метою обладнання табору є гарантоване забезпечення виконання особовим складом військових частин (підрозділів) покладених завдань у визначеному районі (операційній зоні), захист особового складу, озброєння, військової техніки та матеріально-технічних ресурсів від засобів ураження, виконання заходів бойового, тилового і технічного забезпечення під час виконання завдань.

Місце розбивки табору визначається старшим начальником за погодженням із місцевими й регіональними органами влади. Це місце, по можливості, повинно бути поблизу навчальних об'єктів (полів).

Під час визначення фронту табору необхідно враховувати напрямок вітрів. Перетинання фронту табору проїзними дорогами загального користування не допускається. Відстань від флангів табору до проїзних доріг повинна становити не менше ніж 50 м.

У глибину табір розділяється на смуги трьома паралельними до фронту табору лініями – передньою, середньою та задньою. Відстань між лініями в глибину визначається системою розміщення наметів, необхідних споруд та обладнання.

У першій смузі (між передньою та середньою лініями) в наметах розміщуються підрозділи згідно з порядком їх номерів. У другій смузі (між середньою і задньою лініями) розміщуються штаб військової частини, медичний пункт і польовий пункт харчу-

вання, ємності для води та умивальники. У третій смузі (між задньою лінією та дорогою для техніки) розміщуються туалети, склади, майстерні та інші господарські споруди.

У першій смузі за наметами рот розміщуються приміщення (намети) в яких обладнуються кімнати побутового обслуговування та сушарні, приміщення (намети) для зберігання зброї, поблизу яких обладнуються місця для чищення зброї, а за ними – ємності для води та вмивальники. Приклади облаштування кімнати побутового обслуговування та умивальників представлено на рис. 2.

Намети для народознавчих світлиць встановлюються на лінії задніх рядів наметів рот. Поруч із ними влаштовуються майданчики – класи для загальних зборів роти.

У центрі розташування військової частини (між підрозділами) на лінії першого ряду наметів встановлюється підпора прапора. За підпорою прапора на лінії другого ряду наметів устанавлюється намет для чергового частини (базового табору) та його помічника. Намети для варти встановлюються у другій смузі.

Постові грибки для днювальних встановлюються на передній лінії по одному на правому й лівому флангах кожного підрозділу.

Парки обладнуються між задньою лінією та дорогою для техніки, на флангах або перед фронтом

табору. Ділянки для парків визначаються командиром з'єднання або військової частини.

Гімнастичні містечка та майданчики для спортивних ігор влаштовуються, як правило, неподалік від передньої лінії.

Клуб військової частини розташовується на ділянці місцевості, яка дозволяє вигідно обладнати відкриту сцену з місцями для глядачів та клубними павільйонами.



Рис. 2. Варіант облаштування кімнати побутового обслуговування та умивальників

Для утримання встановлених військових запасів пального на полігонах (у таборах) розгортаються польові склади пального. Приклади облаштування польових складів пального наведено на рис. 3.

Польові військові склади пального з запасами

пального в автоцистернах, авто паливозаправниках, резервуарах та бочках, які встановлені на бортових автомобілях та причепах, розташовуються так, щоб бути в постійній готовності до переміщення та своєчасного забезпечення частин та підрозділів паливом.



Рис. 3. Варіанти облаштування польових складів пального

Для розміщення особового складу в польових умовах можуть використовуватися намети УСТ-56, УСБ-56 та намет УЗ-68 [12].

Намет УСТ-56 призначений для розміщення особового складу військових частин (підрозділів), пунктів управління у польових умовах. У наметі можуть розміщатися 18 військовослужбовців на ліжках польових типу "П", на дерев'яних настилах

або підлозі в один ярус.

Намет УСБ-56 призначений для розміщення особового складу військових частин (підрозділів), пунктів управління у польових умовах. У наметі особовий склад може розміщатися на ліжках польових типу "П", на дерев'яних настилах або підлозі в один ярус – 40 осіб, у два яруси – 80 осіб.

Намет УЗ-68 призначений для розміщення медичних підрозділів, офіцерів пунктів управління та авіаційних частин у польових умовах.

У наметі можуть розміщатися: на ліжках – 10 осіб; на санітарних ношах – 12 осіб; на трьох місцевих медичних станках – 24 поранених; на дерев'яних настилах в один ярус – 18 осіб. Приклад розміщення місць для відпочинку наведено на рис. 4.

Для проведення розрахунків на потребу площі для розміщення особового складу застосовуються такі норми на 1 військовослужбовця:

для розміщення на підлозі та дерев'яних настилах один біля одного – 0,55\*1,75 м.;

для розміщення на похідному ліжку – 0,675\*1,95 м.;

для розміщення на казарменому ліжку – 0,75\*2,0 м.;

для розміщення на санітарних носилках – 0,56\*2,2 м.;

проходи: загальні – 0,5-0,75 м.; між ліжками 0,25-0,5 м.



Рис. 4. Варіант розміщення місць для відпочинку особового складу в наметі

Сержанти строкової служби розміщуються у своїх підрозділах. Для старшини роти виділяється окремий намет, в якому зберігаються документи роти. Офіцери, прапорщики, а також військовослужбовці-жінки розміщуються в окремих наметах.

Ліжка та нари встановлюються так, щоб ширина проходів між ними і вільного місця навколо печей була не меншою 1 м.

Залежно від місцевих умов під час розбивки табору допускаються такі відхилення:

а) фронт табору може бути розбитий не за прямою лінією, а згідно з умовами місцевості;

б) інтервали між підрозділами можуть бути збільшені або зменшені;

в) парки можуть бути розміщені за межами табору.

На відміну від розквартирування військових частин (підрозділів) в мирний час, порядок розміщення в зоні ведення бойових дій має певні особливості.

За таких умов, місце розташування базового табору, повинно мати природні укриття, розміщуватися, як правило, не ближче 2–4 км від населених пунктів, поблизу магістральних доріг.

Район розміщення повинен забезпечувати потаємне розміщення та надійний захист підрозділів, раптовий їх збір та проведення маневру, а також дотримання умов життєдіяльності у санітарно-епідеміологічному відношенні [10].

Ділянка місцевості табору обладнується у фортифікаційному відношенні, а порядок розміщення підрозділів та елементів табору повинен забезпечувати:

стійке управління штатними підрозділами та приданими силами і засобами;

ведення спостереження (розвідки) за підступами до базового табору та виконання заходів охорони і оборони на визначених ділянках місцевості з загрозливих напрямків;

повсякденну діяльність особового складу з урахуванням бойових, санітарно-епідеміологічних, біологічних обставин та погодних умов;

своєчасну евакуацію хворих та поранених, виведення озброєння і військової техніки у визначені райони (розгортання, очікування і т. п.);

можливість промислового підключення до електропостачання та забезпечення придатною до використання водою;

мінімізувати вплив на особовий склад вторинних факторів у разі техногенних та природних катастроф (руйнування об'єктів хімічної промисловості, затоплення місцевості і т. ін.).

В зоні ведення бойових дій, особовий склад, як правило, розміщується в укритих (прихованих) наметах (капітальних спорудах), що забезпечують захист від засобів ураження противника (прямого пострілу кулі, уламків від боеприпасів тощо).

Намети (споруди) для розміщення особового складу в таборі повинні, по можливості, заглиблюватися у ґрунт (обкладатися мішками або ящиками з піском, залізобетонними блоками, обвалюватися ґрунтом) та мати запасні (приховані) виходи.

## Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, аналізуючи процес розміщення військових частин (підрозділів) в польових умовах слід зазначити, що він має певні особливості.

По-перше, обладнання табору має відбуватися таким чином, щоб гарантувати забезпечення виконання особовим складом військових частин (підроз-

ділів) покладених на них завдань у визначеному районі (операційній зоні).

По-друге, необхідно забезпечити захист особового складу, озброєння, військової техніки та матеріально-технічних ресурсів від засобів ураження.

По-третє, забезпечити виконання заходів бойового, тилового та технічного забезпечення.

Подальші дослідження можуть бути пов'язані з вивченням взаємозв'язку між успішністю реалізації процесу розміщення (розквартирування) військових частин (підрозділів) в польових умовах та розподілом виділених фінансових ресурсів на заходи розміщення з'єднання (частини) в польових умовах.

## Список літератури

1. Біла книга – 2016. Збройні Сили України. – К.: МО України, 2017. – 112 с.
2. Военный энциклопедический словарь – изд. первое 1983. – М., Воен. издат.: МО СССР. – 624 с.
3. Годзь С.В. Основи організації і проведення бойової підготовки збройних сил деяких країн світу / С.В. Годзь // Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України. – К., 2017. – № 2 (80). – С. 182-198.
4. Суботин А.Н. Новый подход к организации боевой подготовки в соединениях и частях, укомплектованных военнослужащими по контракту / А.Н. Суботин, П.А. Дульнев, Н.Н. Левентов // Военная мысль. – 2016. – № 8. – С. 56-61.
5. Мальков М.І. Обґрунтування рекомендацій з підвищення ефективності системи бойової підготовки загально-військових частин і з'єднань постійної бойової готовності: автореф. дис. ... канд. військ. наук: 20.01.05 “Будівництво Збройних Сил” / Мальков Микола Іванович. – К.: ЦНДІ ЗС України, 2001. – 16 с.
6. Ковч В.Ю. Обґрунтування рекомендацій щодо підвищення спроможності навчальної матеріально-технічної бази окремої механізованої бригади: автореф. дис. ... канд. військ. наук: 20.01.05 “Будівництво Збройних Сил” / Ковч Владислав Юрійович. – К.: ЦНДІ ЗС України, 2016. – 20 с.
7. Орел О.В. Варіанти побудови типових службових приміщень для забезпечення повсякденної діяльності військовослужбовців Національної гвардії України / О.В. Орел // Честь і закон. – 2016. – № 4 (59). – С. 90-97.
8. Статут Внутрішньої служби Збройних Сил України. – 1999.
9. Методичний посібник з основних питань організації повсякденної діяльності військ (сил): МОУ та ГШ ЗСУ. – 2007.
10. Наказ Міністерства оборони України “Про затвердження Положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України” від 03.07.2013 № 448.
11. Методичний посібник щодо організації і здійснення охорони та оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, які розташовані у базових таборах. – ГШ ЗСУ. – 2014.
12. Військовий тил, основи тилового забезпечення військових частин (підрозділів), тактичних груп, посібник: Тил Збройних Сил України. – 2015.

## References

1. Ministry of Defense of Ukraine (2016), “*Bila knyha*” [White book], Kiev, 112 p.
2. (1983), “*Voennyiy entsiklopedicheskiy slovar*” [Military Encyclopedic Dictionary], Voen. izdat., Moscow, 624 p.
3. Hodz, S.V. (2017), “*Osnovy orhanizatsii i provedennia boiovoi pidhotovky zbroinykh syl deiakykh krain svitu*” [Fundamentals of the organization and conduct of combat training of the armed forces of some countries of the world], *Scientific Works of Central Research Institute of Armed Forces of Ukraine*, No. 2(80), pp. 182-198.
4. Subotin, A.N., Dulnev, P.A. and Leventov, N.N. (2016), “*Novyyi podhod k organizatsii boevoj podgotovki v soedineniyah i chastyakh, ukomplektovannykh voennosluzhaschimi po kontraktu*” [A new approach to the organization of combat training in units and units manned by contract servicemen], *Voennaya mysl*, No. 8, pp. 56-61.
5. Malkov, M.I. (2001), “*Obgruntuvannia rekomendatsii z pidvyshchennia efektyvnosti systemy boiovoi pidhotovky zahalnoviiskovykh chastyn i ziednan postiinoi boiovoi hotovnosti: dissertation*” [Substantiation of recommendations for improving the effectiveness of the combat training system for joint combat units and permanent combat readiness units: dissertation], Kiev.
6. Kovch, V.Yu. (2016), “*Obgruntuvannia rekomendatsii shchodo pidvyshchennia spromozhnosti navchalnoi materialno-tekhnichnoi bazy okremoi mekhanizovanoi bryhady: dissertation*” [Substantiation of recommendations for increasing the capacity of the training material and technical base of a separate mechanized brigade: dissertation], Kiev.
7. Orel, O.V. (2016), “*Varianty pobudovy typovykh sluzhbovykh prymishchen dlia zabezpechennia povsiakdennoi diialnosti viiskovosluzhbovtiv Natsionalnoi Hvardii Ukrainy*” [Variants of typical office space to ensure the daily activities of the National Guard troops Ukraine], *Chest i Zakon*, No. 4(59), pp. 90-97.
8. Ministry of Defense of Ukraine (1999), “*Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy*” [Statute of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine], Kiev.
9. Ministry of Defense of Ukraine (2007), “*Metodychnyi posibnyk z osnovnykh pytan orhanizatsii povsiakdennoi diialnosti viisk (syl)*” [Methodical manual on basic issues of organization of daily activity of troops (forces)], Kiev.
10. Order of Ministry of Defense of Ukraine (2013), “*Pro zatverdzhennia polozhennia pro orhanizatsiiu kvartyrno-eksploatatsiinoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy*” [On Approval of the Regulation on the Organization of Apartment Maintenance of the Armed Forces of Ukraine], No. 448.

11. General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2014), “*Metodychnyi posibnyk shchodo orhanizatsii i zdiisnennia okhorony ta oborony povsiakdennoi diialnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) Zbroinykh Syl Ukrainy yaki roztashovani u bazovykh taborakh*” [Methodical manual on the organization and implementation of protection and defense, daily activities of military units (units) of the Armed Forces of Ukraine located in base camps], Kiev.

12. General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2015), “*Viiskovyi tyl: osnovy tyloвого zabezpechennia viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) taktychnykh hrup*” [Viyskovyi tyl, the foundation of the tile care of the Viaskovich part (pidrozdiliv), the tactical groups], Kiev.

Надійшла до редколегії 29.01.2018

Схвалена до друку 20.02.2018

**Відомості про автора:**

**Череватий Тарас Володимирович**

Начальник фінансово-економічного управління  
Головного квартирно-експлуатаційного управління  
Збройних Сил України,  
Київ, Україна  
<https://orcid.org/0000-0002-3989-2742>  
e-mail: [cherevatyi7032@gmail.com](mailto:cherevatyi7032@gmail.com)

**Information about the author:**

**Taras Cherevatyi**

Head of Financing-Economical Management  
of General Department Service  
of Armed Forces of Ukraine,  
Ukraine, Kiev  
<https://orcid.org/0000-0002-3989-2742>  
e-mail: [cherevatyi7032@gmail.com](mailto:cherevatyi7032@gmail.com)

**ОСОБЕННОСТИ РАЗМЕЩЕНИЯ (РАСКВАРТИРОВАНИЯ) ВОИНСКИХ ЧАСТЕЙ (ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ)  
В ПОЛЕВЫХ УСЛОВИЯХ**

Т.В. Череватий

*В статье проведен анализ существующего подхода к размещению (расквартированию) войск на основе исследования нормативов, что позволило определить их особенности. Полученные результаты могут быть использованы при исследовании взаимосвязи между результативностью реализации процесса размещения (расквартирования) воинских частей (подразделений) в полевых условиях и распределением выделенных финансовых ресурсов.*

**Ключевые слова:** размещения, расквартирования, полевые условия, лагеря, полевые учения, боевая подготовка.

**SPECIAL ASPECTS OF MILITARY UNITS (DIVISIONS) HOUSING (CANTONMENT) IN THE FIELD**

T. Cherevatyi

*The article deals with the thematic justification on military troops cantonment in the field, in particular: while preparing combat training, (field training exercises, reserve training, extended march, combat training), dispatching a mission during emergency situations at the active combat zone, cleaning wrecks (disasters) and also dispatching other missions related to the disposition of the troops outside permanent base. Influence of this issue for military combat readiness of Armed Forces of Ukraine is ascertained. Existing approach of military units cantonment on the basis of criterion exploration currently used by troops is displayed. This has achieved its purpose and defined the specific of modern military units (divisions) cantonment in the field. The obtained results can be used under exploration synergies between the success of military units (divisions) cantonment implementation in the field and financial disposition for unit cantonment.*

**Keywords:** housing, cantonment, enclosure, field training exercises, combat training.